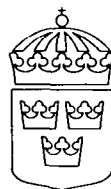

Regeringens proposition

1991/92:70

om vissa ändringar i räddningstjänstlagen

Prop.
1991/92:70

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 21 november 1991.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Anders Björck

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i räddningstjänstlagen (1986:1102). Förslagen innebär dels att efterforskning av försvunna personer hänförs till räddningstjänst, dels att begreppet sjöräddningstjänst förbehålls sådan efterforskning och räddning av människor till sjöss som sjöfartsverket ansvarar för medan kustbevakningens verksamhet i fråga om utsläpp av skadliga ämnen till sjöss benämns miljöräddningstjänst till sjöss.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 1992.

Förslag till

Lag om ändring i räddningstjänstlagen (1986:1102)

Härigenom föreskrivs i fråga om räddningstjänstlagen (1986:1102) dels att 2, 25, 27, 32 och 36 §§ räddningstjänstlagen (1986:1102) skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 27 a och 27 b §§, samt närmast före 27 a och 27 b §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön.

Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som *polisen gör i fjällområden enligt polislagen (1984:387) samt räddningsinsatser som görs enligt 26 och 27 §§ utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger överhängande fara för en olyckshändelse.*

Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som *görs enligt 25-27 a §§ utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger överhängande fara för en olyckshändelse.*

Skyldighet för staten eller kommun att göra en räddningsinsats föreligger endast, om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommunen svarar för insatsen.

25 §

Inom fjällområden skall polisen *till följd av polislagen (1984:387)*

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,

2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

Inom fjällområden skall polisen

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,

2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

27 §¹

Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall

1. sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor, som är eller kan befaras vara i sjönöd, och för sjuktransporter från fartyg,

Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor, som är eller kan befaras vara i sjönöd, och för sjuktransporter från fartyg.

¹ Senaste lydelse 1988:438.

2. kustbevakningen svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

Efterforskning av försvunna personer i andra fall

27 a § 1 andra fall än som avses i 25-27 §§ skall polisen efterforska personer som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för deras liv eller allvarlig risk för deras hälsa.

Miljöräddningstjänst till sjöss

27 b § Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall kustbevakningen svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

32 §

Räddningsledare är

1. i den kommunala räddningstjänsten räddningschefen eller den som denne har utsett,

2. i fjällräddningstjänsten polischefen i distriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett,

2. i fjällräddningstjänsten och i fråga om efterforskning enligt 27 a § polischefen i distriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, den regionale polischefen eller den som denne har utsett,

3. i övrig räddningstjänst den som den ansvariga myndigheten har utsett.

Samverkar två eller flera räddningskårer i en räddningsinsats som berör mer än en kommuns område inom samma län, skall länsstyrelsen bestämma vem av räddningsledarna som skall leda insatsen, om inte räddningsledarna själva har bestämt det.

36 §

Vid kommunal räddningstjänst med anledning av utflöde i vatten av olja eller andra skadliga ämnen har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp, om utflödet har inträffat utanför Sveriges sjöterritorium eller inom en del av sjöterritoriet där räddningsinsatser skall göras enligt 27 § eller inom

Vid kommunal räddningstjänst med anledning av utflöde i vatten av olja eller andra skadliga ämnen har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp, om utflödet har inträffat utanför Sveriges sjöterritorium eller inom en del av sjöterritoriet där räddningsinsatser skall göras enligt 27 b § eller inom

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Prop. 1991/92:70

Göta älv, Trollhätte kanal eller Södertälje kanal.

Göta älv, Trollhätte kanal eller Södertälje kanal.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1992.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 21 november 1991

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Björck

Proposition om vissa ändringar i räddningstjänstlagen

1 Inledning

Efterforskning av försvunna personer är en uppgift som åligger bl.a. polisen. Detta följer av det allmänna stadgandet i 2 § polislagen (1984:387) och, såvitt avser efterforskning inom ramen för fjällräddningstjänst, av 25 § räddningstjänstlagen (1986:1102). När det gäller sådan efterforskning som görs inom ramen för flygräddningstjänst och sjöräddningstjänst, har dock luftfartsverket resp. sjöfartsverket huvudansvaret.

I dag är räddningstjänstlagen tillämplig endast på sådan efterforskning av försvunna personer som görs inom ramen för fjäll-, flyg- eller sjöräddningstjänst. Med utgångspunkt i överväganden om hur samhällets resurser bäst kan utnyttjas i samband med efterforskningsinsatser har rikspolisstyrelsen föreslagit regeringen att räddningstjänstlagen görs tillämplig även i fråga om efterforskning i andra fall av personer som försvunnit under sådana omständigheter att de kan befaras befinna sig i allvarlig fara utan att det för den skull föreligger misstanke om brott.

I propositionen behandlas också en annan fråga som är av terminologisk natur. Enligt 27 § räddningstjänstlagen skall sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd och för sjuktransporter från fartyg medan kustbevakningen skall svara för räddningstjänsten när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vatten. Begreppet sjöräddningstjänst används som en samlande beteckning för all denna verksamhet. Den rådande ordningen har kritiserats, eftersom benämningen sjöräddningstjänst inte ter sig naturlig i fråga om kustbevakningens åtgärder vid skadliga utsläpp.

I en sekretariatsrapport utarbetad inom ramen för kustbevakningskommitténs utredning om kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen (SOU 1989:26) föreslogs att kustbevakningens verksamhet skulle benämnas miljöräddningstjänst till sjöss. Förslaget las dock inte fram i propositionen om kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen m.m. (prop. 1989/90:127).

Förslagen har remitterats till chefen för marinen, kustbevakningen, sta-

tens räddningsverk, sjöfartsverket, statskontoret, riksrevisionsverket, rikspolisstyrelsen, SOS Alarmering och svenska sällskapet för räddning af skeppsbrutne. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr Fo90/1742/2).

Regeringen beslutade den 31 oktober 1991 att inhämta lagrådets yttrande över lagförslaget. Det förslag som remitterades till lagrådet bör fogas till protokollet i detta ärende (bilaga 1). Förslaget föranledde ingen annan erinran från lagrådets sida än att hänvisningen i räddningstjänstlagens 36 § till 27 § numera bör avse 27 b §. Lagrådets yttrande bör fogas till protokollet (bilaga 2). Utöver den ändring i lagtexten som föranleddes av lagrådsgranskningen föreslår jag även att 32 § ges en annan lydelse än i lagrådsremissen. Bakgrunden till detta är att regeringen i prop. 1991/92:52 föreslagit vissa ändringar av polisorganisationen på regional nivå.

2 Efterforskning

Mitt förslag: Räddningstjänstlagen görs tillämplig även på annan efterforskning än sådan som bedrivs inom fjäll-, flyg- eller sjöräddningstjänstverksamheten.

Rikspolisstyrelsens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Har inte haft några invändningar mot förslaget. Statens räddningsverk har tillstyrkt förslaget. Statskontoret har efterlyst en redovisning av beräknad kostnadsökning och en analys av räddningsledarsvaret.

Bakgrunden till mitt förslag: I den hjälpande verksamhet som enligt 2 § 4 polislagen åligger polismyndigheterna ingår efterforskning av försvunna och saknade personer. Människor försvinner av många olika anledningar och det är inte alltid en olyckshändelse som ligger bakom ett försvinnande. Det har ansetts naturligt att låta efterforskning ankomma i första hand på polisen.

När ett flygplan saknas åligger efterforskningen dock luftfartsverket och om det gäller människor som kan befaras vara i sjönöd är det sjöfartsverket som har huvudansvaret för efterforskningen. Detta följer av 26 resp. 27 § räddningstjänstlagen. Samma lag innehåller i 25 § en särskild bestämmelse om efterforskning inom ramen för fjällräddningstjänsten. Sådan efterforskning skall göras av polisen.

Efterforskning av försvunna människor förekommer i en mängd olika situationer. I vissa fall fordras endast någon enkel åtgärd för att situationen skall klaras ut medan i andra fall omfattande ingripanden kan bli nödvändiga. Det är inte ovanligt att efterforskning måste bedrivas med hjälp av, förutom polisens egna resurser, även försvarsmaktens personal och frivilliga insatser. Inte ens i de fall där det från början står relativt klart att en räddningsinsats kommer att behövas – personen i fråga har kanske försvunnit i oländig terräng och temperatur- eller väderförhållandena är sådana att en allvarlig risksituation kan antas föreligga – är räddningstjänstlagen tillämplig

i fråga om efterforskningsarbetet, om detta bedrivs utanför fjäll-, flyg- eller sjöräddningstjänsten. Först när man vet var den nödställda befinner sig och det fordras särskilda åtgärder för att undsätta honom, kan åtgärderna enligt nu gällande regler anses utgöra räddningstjänst.

Skälen för mitt förslag: Efterforskningsarbete är en vanligt förekommande verksamhet för polismyndigheterna. Enligt ingripandestatistiken för år 1989 förekom över 8 000 fall där polisiära ingripanden fick göras på grund av att personer försvunnit. Stora insatser krävs i ett icke ringa antal sådana fall varje år. De personer som försvunnit är ofta barn eller åldringar och det kan vara nödvändigt med stor snabbhet i insatsen. Avsevärda personella resurser måste ibland sättas in och ofta finns endast frivilliga insatser att ta till som förstärkning av polisens egen personal. Efterforskningsarbetet medför en stor belastning på polisorganisationen.

Enligt 2 § räddningstjänstlagen hänförs till räddningstjänst inte enbart de räddningsinsatser som staten eller kommunen skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser utan även bl.a. de räddningsinsatser – inklusive efterforskning – som polisen gör i fjällområden enligt polislagen. Däremot räknas inte polisens efterforskning av försvunna personer i andra fall till räddningstjänst.

I många fall leder även annan efterforskning än sådan som bedrivs i fjällvärlden direkt över till ett räddningstjänstskede. Gränsen mellan de olika formerna av insatser är ofta flytande. Enligt min mening ter det sig därför naturligt att betrakta all efterforskning av försvunna personer som räddningstjänst, om verksamheten inte är ett led i spaningsarbete i samband med förundersökning på grund av brott. Syftet med efterforskningsinsatser är ju ofta just att hindra eller begränsa skador på människor. Jag delar också rikspolisstyrelsens uppfattning att verksamheten kan effektiviseras om räddningstjänstlagen görs tillämplig även i andra fall av efterforskning än de som nu särskilt anges i lagen. På så sätt kan bl.a. 34, 44 och 45 §§ räddningstjänstlagen tillämpas i alla efterforskningsituationer.

I enlighet med vad jag nu har sagt bör en ny paragraf införas i räddningstjänstlagen som slår fast att polisen i andra fall än som avses i 25 – 27 §§ skall utföra efterforskning efter försvunna personer. I och med att denna polisens skyldighet läggs fast i räddningstjänstlagen behövs det inte någon hänvisning till polislagen. I konsekvens härmed bör den hänvisning till samma bestämmelse, som nu finns i 25 § räddningstjänstlagen, utgå.

Mitt förslag innebär också att det vid varje efterforskningstillfälle skall finnas en räddningsledare enligt 32 § första stycket 2 räddningstjänstlagen. Räddningsledare är polischefen i distriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett.

Enligt 34 § är statliga och kommunala myndigheter skyldiga att på anmodan av räddningsledaren delta i en räddningsinsats, om de har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar myndighetens vanliga verksamhet. 44 § innehåller bestämmelser om tjänsteplikt. Enligt dessa är var och en mellan 18 och 65 år skyldig att medverka i räddningstjänst i den mån hans kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det. 45 § ger möjlighet för räddningsledaren att vid en räddningsinsats göra ingrepp i annans rätt.

En kommun eller en enskild som medverkat i räddningstjänst enligt de nämnda bestämmelserna har rätt till ersättning. Förslaget medför emellertid enligt min mening inte att kostnaderna för efterforskningsarbetet ökar. Genom förslaget kommer verksamheten att effektiviseras. Dessutom har de polisiära myndigheternas ianspråktagande av externa resurser redan tidigare delvis skett mot ersättning. Genom de nu föreslagna reglerna blir rättsläget klarlagt och man vinner, som rikspolisstyrelsen hävdar, stadga åt hela verksamheten.

Jag vill särskilt påpeka att polisens spaningsarbete i samband med förundersökning på grund av misstanke om brott naturligtvis inte skall betraktas som räddningstjänst. Befogenheten gentemot allmänheten att i samband med räddningstjänst tillämpa tjänsteplikten enligt 44 § räddningstjänstlagen bör inte gälla vid brottsutredningar. Däremot kan det i något fall förekomma att sådan efterforskning som med de föreslagna reglerna skall utgöra räddningstjänst blir nödvändig även i samband med brott, nämligen om en misstänkt person befaras ha råkat ut för en olyckshändelse som gör det nödvändigt att undsätta honom.

3 Sjöräddningstjänst

Mitt förslag: Sjöfartsverkets verksamhet inom räddningstjänstens område benämns sjöräddningstjänst. Kustbevakningens räddningstjänstverksamhet benämns miljöräddningstjänst till sjöss.

Rapportens förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan ställer sig positiva till förslaget utom räddningsverket som ställer sig tveksamt och anför att nuvarande begreppsapparat är väl inarbetad.

Skälen för mitt förslag: I 27 § räddningstjänstlagen används begreppet sjöräddningstjänst som benämning för såväl räddande av liv som räddande av miljö till sjöss. Bakom detta förhållande ligger bl.a. de överväganden som fortfarande pågick vid räddningstjänstlagens tillkomst om att kustbevakningen skulle ingå i sjöfartsverket. När kustbevakningen i stället blev en självständig myndighet har det framstått som omotiverat att behålla den samlande beteckningen för sjöfartsverkets och kustbevakningens verksamhetsområden, särskilt som det finns nackdelar med denna ordning.

Ordet sjöräddningstjänst förknippas i allmänt språkbruk främst med efterforskning och räddning av nödställda människor. Det motsvaras i internationella sammanhang av begreppet "search and rescue". Det kan leda till missförstånd både hos den svenska allmänheten och i internationella sammanhang att låta begreppet täcka även kustbevakningens miljöräddande verksamhet. Benämningen sjöräddningstjänst bör enligt min mening fortsättningsvis förbehållas den räddningstjänstverksamhet för vilken sjöfartsverket har huvudansvaret.

Som ny benämning för kustbevakningens verksamhet inom räddnings-

tjänsten föreslår jag miljöräddningstjänst till sjöss. Därigenom framhålls kustbevakningens miljövårdande uppgift och det framgår tydligare att denna uppgift är skild från den livräddande.

Prop. 1991/92:70

4 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i räddningstjänstlagen (1986:1102).

Förslaget har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet och med chefen för kommunikationsdepartementet.

Lagrådet har granskat lagförslaget.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Förslag till

Lag om ändring i räddningstjänstlagen (1986:1102)

Härigenom föreskrivs i fråga om räddningstjänstlagen (1986:1102) dels att 2, 25, 27 och 32 §§ räddningstjänstlagen (1986:1102) skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 27 a och 27 b §§, samt närmast före 27 a och 27 b §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön.

Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som *polisen gör i fjällområden enligt polislagen (1984:387) samt räddningsinsatser som görs enligt 26 och 27 §§ utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger överhängande fara för en olyckshändelse.*

Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som *görs enligt 25-27 a §§ utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger överhängande fara för en olyckshändelse.*

Skyldighet för staten eller kommun att göra en räddningsinsats föreligger endast, om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommunen svarar för insatsen.

25 §

Inom fjällområden skall polisen *till följd av polislagen (1984:387)*

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,

2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

Inom fjällområden skall polisen

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,

2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

27 §²

Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Väner, Vättern och Mälaren, skall

1. sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor, som är eller kan befaras vara i sjönöd, och för sjuktransporter från fartyg,

Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Väner, Vättern och Mälaren, skall sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor, som är eller kan befaras vara i sjönöd, och för sjuktransporter från fartyg.

² Senaste lydelse 1988:438.

2. kustbevakningen svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

Efterforskning av försvunna personer i andra fall

27 a § I andra fall än som avses i 25-27 §§ skall polisen efterforska personer som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för deras liv eller allvarlig risk för deras hälsa.

Miljöräddningstjänst till sjöss

27 b § Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vätern, Vättern och Mälaren, skall kustbevakningen svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

32 §

Räddningsledare är

1. i den kommunala räddningstjänsten räddningschefen eller den som denne har utsett,

2. i fjällräddningstjänsten polischefen i distriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett,

2. i fjällräddningstjänsten och i fråga om efterforskning enligt 27 a § polischefen i distriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett,

3. i övrig räddningstjänst den som den ansvariga myndigheten har utsett.

Samverkar två eller flera räddningskårer i en räddningsinsats som berör mer än en kommuns område inom samma län, skall länsstyrelsen bestämma vem av räddningsledarna som skall leda insatsen, om inte räddningsledarna själva har bestämt det.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1992.

Lagrådets yttrande

Prop. 1991/92:70

Bilaga 2

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1991-11-06

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Hans-Gunnar Solerud, regeringsrådet Anders Swartling.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 31 oktober 1991 har regeringen på hemställan av statsrådet Björck beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i räddningstjänstlagen (1986:1102).

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Lars Arfvidson.

Förslaget föranleder ingen annan erinran från lagrådets sida än att hänvisningen i räddningstjänstlagens 36 § till 27 § numera bör avse 27 b §.

Innehåll

Prop. 1991/92:70

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 21 november 1991	5
1 Inledning	5
2 Efterforskning	6
3 Sjöräddningstjänst	8
4 Upprättat lagförslag	9
5 Hemställan	9
6 Beslut	9
Bilaga 1 Lagsrådsremissens lagförslag	10
Bilaga 2 Lagsrådets yttrande	12

